

Oracki, Tadeusz

Emilia Sukertowa-Biedrawina (1887-1970)

Rocznik Mazowiecki 5, 423-428

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TADEUSZ ORACKI

EMILIA SUKERTOWA-BIEDRAWINA
(1887—1970)

In memory of Emilia Sukertowa-Biedrawina (1887—1970)

Środowisko naukowe Olsztyna poniosło dotkliwą stratę: 27 XII 1970 r. zmarła w Olsztynie w wieku lat 84 zasłużona działaczka społeczna i oświatowa, publicystka, ceniona badaczka i popularyzatorka regionu mazurskiego, długoletnia kierowniczką różnych placówek naukowych i oświatowych — Emilia Sukertowa-Biedrawina.

Emilia Sukertowa-Biedrawina, z domu Zachert, urodziła się 29 I 1887 r. w Łodzi, w rodzinie przemysłowca. W latach 1906—1912 studiowała na Wyższych Kursach Techników (później Wolnej Wszechnicy) w Warszawie, w prywatnej szkole sztuk pięknych „Conti”, w Eksportowej Akademii w Wiedniu, biorąc jednocześnie czynny udział w życiu społecznym i oświatowym. Walczyła o prawa kobiet, uczestniczyła w organizowaniu strajków szkolnych w Warszawie (1905), prowadziła tajne nauczanie. W 1912 r. poślubiła Stanisława Sukerta, a po jego śmierci — Józefa Biedrawę (1928). W czasie I wojny światowej działała w Tow. Opieki nad Ofiarami Wojny, od 1919 r. w plebiscytowym Komitecie Mazurskim w Warszawie, a wkrótce także w Zrzeszeniu Ewangelików Polaków. Jednocześnie w czasopismach i dziennikach warszawskich, krakowskich, lwowskich, pomorskich, potem także na łamach prasy polskiej wychodzącej w Niemczech, ogłaszała liczne artykuły, głównie na tematy mazurskie.

W tym czasie ukazały się jej pierwsze prace książkowe i broszury, jak np. „Zamek w Ojcowie” (1922), „Legends mazurskie” (1923), „Polskość Mazowsza Pruskiego” (1925), „Mazurzy w Prusach Wschodnich” (1927), „Legends Nadprądnikowe” (1928), „Na szlaku Jagiełłowym” (1934), „Diaabeł na Mazurach w bajkach i podaniach” (1936), „Z przeszłości Działdowa” (1936), „Zarys piśmiennictwa polskiego na Mazurach Pruskich”

(1935), „Działdowo w XVIII w.” (1937) i inne. Interesowało ją krajoznawstwo i etnografia, historia i dzieje kultury.

Po przegranej plebiscycie Sukertowa została wydelegowana przez Zrzeszenie Ewangelików Polaków celem prowadzenia akcji repolonizacyjnej na terenie działdowskim, jedynym skrawku Mazur, który przypadł Polsce bez plebiscytu. Były to jej najpracowitsze i najbardziej owocne lata działalności. Brała czynny udział w zakładaniu Domu Ludowego w Działdowie, Muzeum Mazurskiego, kursów rolniczo-gospodarczych (przekształconych w 1931 r. w Państwową Szkołę Rolniczą), działała w Tow. Szkoły Rzemieślniczej (1927) i wspólnie z mężem, Józefem Biedrawą (dyrektorem seminarium nauczycielskiego w Działdowie), założyła Koło Krajoznawcze, ratując razem z młodzieżą wiele zabytków sztuki ludowej. W latach 1923—1933 była redaktorką „Gazety Mazurskiej” i piętnastu roczników „Kalendarza dla Mazurów”; to drugie wydawnictwo przeznaczone było dla Mazurów mieszkających za kordonem, dla których wydała również dwukrotnie skrót „Krzyżaków” Sienkiewicza, „Pieśni mazurskie” Kajki oraz kilkanaście innych książek i broszur. Po likwidacji „Gazety Mazurskiej” poświęciła się pracy w Muzeum Mazurskim, ogłaszając szereg pionierskich w ówczesnych warunkach, a i dziś jeszcze cennych i wartościowych, prac związanych z historią regionu działdowskiego i całych Mazur. Przed 1939 r. była jedyną autorką polską, która w tak szerokim zakresie badała i popularyzowała polskie tradycje na Mazurach, przyczyniając się do zainteresowania tą problematyką społeczeństwa polskiego.

W czasie wojny tułała się wraz z mężem (pod przybranym nazwiskiem Bernatowicz) szukając schronienia przed hitlerowcami; Biedrawa zmarł 28 IV 1944 r. w Krośnie nad Wisłokiem.

Po zakończeniu wojny Sukertowa-Biedrawina wróciła w czerwcu 1945 r. do Olsztyna i wzięła czynny udział w organizowaniu polskiego życia naukowego i kulturalnego. Na inauguracyjnym zebraniu Instytutu Mazurskiego (w lipcu 1945 r.) została wybrana sekretarzem zarządu i kierowniczką tej placówki, z której, dzięki swej ofiarności i poświęceniu, uczyniła poważny ośrodek badań naukowych. Uratowała od zagłady wiele cennych wydawnictw (z bibliotek poniemieckich), penetrując różne miejscowości na terenie województwa olsztyńskiego, ratowała archiwalia, pamiątki polskości, starodruki polskie z XVI w., nawiązała współpracę z zasłużonymi działaczami mazurskimi i warmińskimi. W 1947 r. wznowiła „Kalendarz dla Mazurów”, a w 1946 r. zaczęła wydawać „Komunikaty Działu Informacji Naukowej Instytutu Mazurskiego”, które, po kilkuletniej przerwie, od 1957 r. zaczęły wychodzić pt. „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”. Potrafiła wciągnąć do współpracy naukowców z całej Polski, miejscowych regionalistów, nauczycielstwo, działaczy regionalnych.

Czasopismo to, którego 121 numer ukazał się niedawno, stało się jednym z poważniejszych kwartalników naukowych w Polsce i zyskało duże uznanie w świecie naukowym. Nakładem Inst. Mazurskiego (przekształconego potem w Stację Naukową PTH) i staraniem Biedrawiny ukazał się m. in. „Słownik nazw miejscowych okręgu mazurskiego” G. Leydinga (1947), „Druki mazurskie XVI w.” w opracowaniu S. Rosponda, prace etnograficzne K. Małłka i inne.

Równocześnie niemal wszystkie czasopisma i dzienniki ukazujące się w województwie olsztyńskim w okresie ostatnich 25 lat korzystały z cennej współpracy Sukertowej-Biedrawiny jako autorki i redaktorki. Nie szczędziła czasu i pracy dla różnych organizacji i stowarzyszeń, jak PTH, PTL, PTTK, TRZZ. Służyła radą i pomocą młodym naukowcom, nauczycielom, redaktorom, młodzieży. Bez przesady stwierdzić można, iż mimo podeszłego wieku była czynna prawie do ostatnich lat swego życia, ogłaszając szereg cennych prac naukowych, które weszły na stałe do dorobku nauki olsztyńskiej i ogólnopolskiej. Należy tu wymienić przede wszystkim następujące tytuły: „Bojownicy o wolność i polskość Mazur i Warmii na przestrzeni siedmiu wieków” (1954), „Bibliografia Mazur i Warmii w okresie dziesięciolecia 1945—1955” (wyd. 1960, oraz za lata 1956—1960 wyd. w 1964, kontynuowana w latach następnych), „Karty z dziejów Mazur (Wybór pism)”, wyd. 1961—1972, nadto kilkanaście rozpraw naukowych drukowanych głównie w „Komunikatach...” oraz w różnych pracach zbiorowych. Za szczególnie cenne należy uznać jej prace poświęcone G. Gizewiuszowi, dziejom piśmiennictwa polskiego na Mazurach, cykl życiorysów drukowanych w „Polskim słowniku biograficznym”, rozprawy z dziejów oświaty i kultury na Mazurach (w tym cenione referaty na różnych sesjach naukowych), liczne szkice biograficzne o wybitnych Mazurach (m. in. o Kajce), cykl artykułów o kwestii polskiej na Działdowszczyźnie, o dziejach badań regionalnych, liczne legendy i podania ludowe w brzmieniu oryginalnym i opracowaniu literackim.

Poza pracą redakcyjną, naukową i popularyzacyjną Sukertowa-Biedrawina kierowała przez wiele lat, z dużym pożytkiem dla badań regionalnych, Stacją Naukową PTH w Olsztynie, z której uczyniła poważny ośrodek naukowy. Uczestniczyła w wielu pracach, akcjach i inicjatywach na rzecz Mazurów w ciągu ostatnich 50 lat. Była członkiem honorowym PTH, PTL, członkiem ZLP. Zrezygnowawszy, ze względu na podeszły wiek, z kierownictwa Stacji Naukowej PTH, została honorowym kuratorem Stacji Naukowej PTH (1965), a po przejściu na rentę dla zasłużonych (1969) honorowym prezesem oddziału olsztyńskiego PTH. Była współorganizatorką i członkiem honorowym Ośrodka Badań Naukowych im. Kętrzyńskiego w Olsztynie, a niemal do ostatnich dni życia przewod-

niczącą komitetu redakcyjnego tak umiłowanych przez siebie „Komunikatów Mazursko-Warmińskich”.

Szanowana i podziwiana, doczekała się wielu dowodów uznania zarówno ze strony władz, jak i społeczeństwa. W 1957 r. przyznano jej nagrodę Prez. WRN w Olsztynie, w 1967 r. nagrodę regionalną im. Lengowskiego. Przed wojną wyróżniono Biedrawinę m. in. Krzyżem Kawalerskim „Polonia Restituta” (1930) i Srebrnym Wawrzynem PAL (1937), po wojnie otrzymała Złoty Krzyż Zasługi (1954), Krzyż Oficerski (1959) oraz Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (1967). Honorowe odznaki przyznały jej różne organizacje i stowarzyszenia naukowe, społeczne, oświatowe, turystyczne.

Oceniając wieloletni wysiłek, poświęcenie i pracę Emilii Sukertowej-Biedrawiny, wspomnieć trzeba, że mimo trudności, jakie często piętrzyły się na drodze jej życia, osiągnęła imponujące wyniki prawie we wszystkich poczynaniach i pracach, które podejmowała. Byłyby one niemożliwe, gdyby nie jej przedsiębiorczość, pracowitość i upór w dążeniu do celu. Wychowała wielu działaczy i kontynuatorów swego dzieła, otaczając serdecznością, ale i stawiając duże wymagania młodym kandydatom nauki i regionalistom. Wymagając od siebie, wymagała także od innych, ale nie szczędziła rad i pomocy. Bliskie jej były zarówno sprawy zainteresowań naukowych ludzi, którzy się z nią stykali, jak i ich życie osobiste.

Jeśli się weźmie pod uwagę, ile w ciągu swego życia zdziałała i co po sobie zostawiła, stwierdzić trzeba, że była wzorem pracowitości. Całe swoje życie poświęciła ludowi mazurskiemu, któremu służyła piórem i czynem. Pod tym względem była wzorem ideowości i wierności. Wychowana w najlepszych tradycjach protestantyzmu polskiego, odznaczała się dużą tolerancją i życzliwością. Przeszła ciekawą i, być może, nietypową dla swego wieku ewolucję myślenia i działania, przechodząc od działalności oświatowej i publicystyczno-popularyzatorskiej do pisania prac naukowych. W przeciwieństwie do wielu ludzi starych rozumiała młodość i nowe czasy. Ciągłe doskonaliła własną metodę pracy, nie wahając się krytycznie oceniać swych wcześniejszych prac. Jej trwały wkład do nauki — to przede wszystkim prace poświęcone przeszłości ziemi mazurskiej i warmińskiej. Przy szerokich zainteresowaniach prace jej cechuje dociekliwość, niekiedy (zwłaszcza w stosunku do nauki niemieckiej) zacięcie polemiczne. Eseistyczna i publicystyczna proza Sukertowej-Biedrawiny, jej opowiadania oparte na folklorze odznaczają się żywym językiem, humorem, współczuciem dla ludzkiej krzywdy.

Wieloletni dorobek życia i pracy Sukertowej-Biedrawiny jest imponujący pod każdym względem. Zrodził się on z miłości do kraju i jego tradycji oraz z chęci służenia narodowej racji stanu. Albowiem przez wiele lat Biedrawina badała, popularyzowała i głosiła myśli o polskości Ziemi

Zachodnich i Północnych, i to nawet wtedy, kiedy problematyka ta była nie znana lub niepopularna.

W zakończeniu swoich pamiętników, wydanych pt. „Dawno a niedawno” (1965), Emilia Sukertowa-Biedrawina pisała m. in.: „Dopóki mi sił starczy, chcę być pożyteczna i pomocna”. Dziś już stwierdzić można, że tak było, dlatego z wielkim żalem i smutkiem żegnamy na zawsze Emilię Sukertową-Biedrawinę.

Bibliografia

J. Antoniewicz, Budzicielka duszy mazurskiej E.S.B., „Odra”, 1947; K. Koziełło-Poklewska, 40 lat pracy dla Mazurów, „Słowo na Warmii i Mazurach”, 1959, nr 48; T. Grygier, Jubileusz 40-lecia pracy E.S.B. dla kultury polskiej na Mazurach i Warmii, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 1960, nr 1; W. Chojnacki, E.S.B. Czterdzieści lat pracy dla Mazur i Warmii (przedmowa do:) E.S.B., Karty z dziejów Mazur (Wybór pism), Olsztyn 1961; T. Cieślak, E.S.B., „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 1962, nr 3; T. Oracki, Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla, Warszawa 1963 (bibliografia); E.S.B., Dawno a niedawno, Olsztyn 1965; T. Wajsbrota i H. Kamińska, E.S.B. (w zbior.:) Pisarze olsztyńscy, Olsztyn 1966; T. Willan, Zestarzeć się pięknie, „Głos Olsztyński. Archipelag”, styczeń 1967, nr 3 i 4; E.S.B., Ze wspomnień redaktorki „Komunikatów”, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 1968, nr 2 i naddb.; Wspomnienia autora artykułu i koresp. z E.S.B. z lat 1957—1970 oraz jej autobiografia (w zbiorach rękopiśm. autora artykułu); S. Herbst, Słowo wstępne do: E. Sukertowa-Biedrawina, Dawno a niedawno, Olsztyn 1965; T. Grygier, E. Sukertowa-Biedrawina (1887—1970), „Kwartalnik Historyczny”, 1971, nr 3; J. Jasiński, Z działalności E. Sukertowej-Biedrawiny, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 1971, nr 2—3; „Emilia Sukertowa-Biedrawina (29 I 1887 — 27 XII 1970)”, „Warmia i Mazury”, 1971, nr 2; A. A. Zdaniukiewicz, E. Sukertowa-Biedrawina 1887—1970, „Poradnik Językowy”, 1971, z. 4; E. Sukertowa-Biedrawina, w: Współcześni pisarze woj. olsztyńskiego, Red. E. Martuszewski, Olsztyn 1972.

SUMMARY

Emilia Sukertowa-Biedrawina (1887—1970), was born at Łódź, but her life and her activities were for the most part linked with Warszawa, Działdowo and Olsztyn. Active on a wide scale in socio-educational matters and in journalism, an assiduous hiker, writer and scientist, she started after the First World War and continued to the very end of her life her concentration upon the problematics of the so-called Prussian Masurians. In the interwar period Mrs. Sukertowa-Biedrawina was editor of „Gazeta Mazurska” („Masurian Gazette”) (1923—1933 at Działdowo and Warszawa), and of fifteen annals of „Kalendarz dla Mazurów” („Calendar for Masurians”); the latter publication was meant to serve Masurians living beyond the border. All over the Działdowo region she was exceptionally active in kindling

national consciousness among the protestant Masurians living in this country. In a similar way she took the part of the Prussian Masurians domiciled in the southern part of former East Prussia. Mrs. Sukertowa-Biedrawina's editorial work contributed not only to strengthening the pro-Polish state of mind among the Masurians; it also popularized the problem of Masuria all over Poland. As an author of universal and prolific talent she merits unparalleled recognition. In 1945 Mrs. Sukertowa-Biedrawina settled for good at Olsztyn where she co-operated in the foundation of what was called the Masurian Institute; later she was for many years in charge of this institution which later was renamed and exists to this day as the „Research Station of the Polish Historical Society”. In charge of this institution, and as founder and chief editor of the historical quarterly „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” („Masuro-Warmian Bulletin”) she initiated regional research, and the institutions she co-operated with became the groundwork of The Kętrzyński Institute for Scientific Researches in Olsztyn, of which she became co-founder and honorary member.

Among the abundant and many-sided writings of Mrs. Sukertowa-Biedrawina a two-volume edition of „Karty z dziejów Mazur” („Pages of Masuria's History”) have been published in 1961 and 1972. Worthy of special attention are her studies of the literary output, the ethnography, and the folklore customs of Masuria, biographies of prominent Masurians like Kajka and Gizewiusz, treatises on the history of education and culture in Masuria, a cycle of papers dealing with Masurian problems in the Działdowo region, a number of bibliographic writings, etc. Also mentioned should be her close co-operation during the interwar period with regional movements in Northern Masovia and, in particular, her steady contact with political workers at Mława and Płock. Mrs. Sukertowa-Biedrawina used to publish her essays on problems of Masuria in Masovian periodicals, such as „Gazeta Mławska” and „Echa Płockie i Łomżyńskie” („Echos from Płock and the Łomża Region”). She was honorary member in a number of scientific and regional societies, and winner of awards for publications on science and literature; she also was awarded several high-rank decorations by the Government.